
J.D. Sarna, *American Judaism. A History*

Review by: אביתר פריזל

Zion / ציון, Vol. (תשס"ה), (ע), חוברת א, pp. 131-133

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70036712>

Accessed: 28/11/2011 02:58

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

ספרו החדש של יונתן סרנה מוכיח שמחקר היסטורי מקיף ומפורט מאוד יכול להיות גם קריא ומעניין. סרנה אף מראה לנו שמחקר מדעי יכול להצטיין בחוש הומור מעודן, מבלי שהדבר יפגע ברצינות הנושא ובחשיבות השאלות הנדונות.

הספר שלפנינו אינו מחקר היסטורי במובן הקלסי, לפי הכלל של ההיסטוריון הגרמני הדגול לאופולד פון רנקה, 'לתאר את הדבר כפי שבעצם היה', ותו לא. כבר בחירת הנושא מעידה על נקטת עמדה: זה הוא ספר על תולדות יהדות אמריקה (American Judaism) ולא על תולדות היהודים באמריקה (American Jewry). נראה שקו זה משקף את דעתו של סרנה, שהמסגרות הדתיות, על התפתחויותיהן המגוונות, הן סימן ההיכר העיקרי של היהודים בארצות הברית, מראשית ישיבתם בה במאה ה'י"ז ועד ימינו אנו. אמנם הייתה תקופה מסוימת, מסוף המאה ה'י"ט ועד לאמצע המאה ה'כ', שבה מילאו זרמים רעיוניים ומסגרות ארגוניות 'סקולריות' תפקיד חשוב (אם כי תמיד במקביל לזרמים הדתיים) בקרב יהודי אמריקה, וסרנה מכיר במשמעות ההיסטורית של תופעה זו. ואולם, כאמור, זו הייתה רק תקופה קצרה בחייו של הקיבוץ היהודי באמריקה.

כבר בהקדמה לספרו מצהיר סרנה שבמוקד חיבורו עומדת סוגיה המטרידה כיום יהודים בארצות הברית ומחוצה לה: 'החשש לעתידה של יהדות אמריקה'. ואכן סוגיה זו עולה מצדדים רבים של תיאורו. הרקע לחשש זה הוא התרופפותה של הזהות היהודית בחלקים נכבדים של הציבור היהודי האמריקני. על כך נוספות בעיות דמוגרפיות חמורות: ריבוי טבעי נמוך והזדקנות, וכן נישואי תערובת, שבקבוצות מסוימות בחברה היהודית האמריקנית עולים על חמישים אחוזים.

למחבר יש עמדה אישית מוגדרת בתור יהודי אמריקני, והיא משפיעה בוודאי על יחסו למצבה של יהדות אמריקה, להישגיה ולבעיותיה: הוא שייך לזרם הדתי הקונסרבטיבי, הוא ציוני והוא בן בית בישראל. אף על פי כן, ספרו של סרנה מצטיין לא רק בסובלנות ללא דופי לגבי דעות ואמונות שונות משלו ביחס ליהדות אמריקה, אלא גם במידה רבה מאוד של הבנה – לעתים אפילו אמפתיה – לגבי העמדות האחרות הרווחות בציבור היהודי.

סרנה מציין שורה של נקודות מפנה בתולדות היהדות האמריקנית אשר עיצבו את אופייה: הראשונה שבהן היא המעבר מ'בית הכנסת הקהילתי' (synagogue-community) ל'קהילה של בתי כנסת'. תהליך זה התרחש בשנות העשרים של המאה ה'י"ז, ובמסגרתו נוסד בכל יישוב יותר מבית כנסת אחד. בתחילה נבעה התפתחות זו מהבדלים בין העדה הספרדית הוותיקה יותר לבין העדה האשכנזית החדשה והמתגברת, ולאחר מכן נוספו סיבות אחרות, דוגמת היווצרותו ההדרגתית של זרם רפורמי ביהדות אמריקה, או המרחק הפיזי בין היהודים בערים האמריקניות הגדולות והולכות.

בין נקודות המפנה הנוספות נציין את המשמעות המיוחדת שמייחס סרנה לראורגניזציה של בית המדרש לרבנים בניו יורק עם בואו של ז"ש שכטר לעמוד בראשו. ממסד זה צמחה התנועה הקונסרבטיבית בקרב יהודי ארצות הברית, אף ששכטר כלל לא התכוון להקים תנועה חדשה מעין זו. בסופו של דבר תרמו שכטר ובית מדרשו תרומה מכרעת לגיבוש המבנה של היהדות האמריקנית בשלושה זרמים גדולים, ועם הזמן אף קם זרם נוסף: התנועה הריקונסטרוקציוניסטית מיסודו של הרב מרדכי מ' קפלן, שהגדירה את היהדות המודרנית (ואולי גם את יהדות אמריקה בפרט) בתור 'ציוויליזציה

יהודית'. סרנה מתאר בקצרה ובבהירות את עמדתו של קפלן (עמ' 245–247), שיהודים לא אמריקנים רבים (ובעצם גם יהודים אמריקנים רבים) מתקשים להבינה. סרנה מציין שהזרם הריקונסטרוקציוניסטי הוא ההתפתחות האמריקנית ביותר בתוך יהדות ארצות הברית.

שעת מפנה נוספת בתולדות יהדות אמריקה הזוכה להדגשה הראויה לה (עמ' 275 ואילך) חלה בשנות החמישים של המאה הכ'. בתקופה זו חלה התפתחות הן ביחסים הפנים-יהודיים הן ביחסים בין היהודים לחברה האמריקנית בכללותה. מן הבחינה הפנימית, חל טשטוש סופי של ההבדלים החברתיים, הדתיים והתרבותיים בין הגרמנים ל'רוסים' או ל'מזרח אירופים'. מן הבחינה החיצונית, יכול היה הציבור היהודי האמריקני בתקופה זו להתבונן במצבו ולומר שהיהודים השתלבו באופן מלא בחברה האמריקנית בכללותה. יותר מזה, היהודים ראו עצמם כאחד מעמודי התווך של החברה האמריקנית. השקפה זו תוארה בספרו רב ההשפעה של וויל הרברג, *Protestant-Catholic-Jew*, שהופיע בשנת 1955. הרברג הסביר שהמודעות האמריקנית בנויה על כור היתוך משולש, שבו משתלבים פרוטסטנטים, קתולים ויהודים – גם היהודים, על אף היותם מיעוט קטן (3.2% מכלל האוכלוסייה) בארצות הברית. סרנה מציין שבתקופה זו הפכה ההגדרה הדתית בהדרגה לביטוי העיקרי של הזהות היהודית האמריקנית. ההגדרות היהודיות החילוניות, על מסגרותיהן המגוונות, איבדו את רוב תוקפן והשפעתן (עמ' 275). הוא דן בכך בפרק ששמו 'התחדשות' (Renewal). ואכן כך היה מזווית הראייה של הפיתוח הדתי המוסדי בזרמים השונים: בתי כנסת, מרכזים קהילתיים, מסגרות חינוך יהודיות ועוד. צמיחה זו התאפשרה גם הודות לשיפור במצבם הכלכלי של יהודי אמריקה לאחר מלחמת העולם השנייה. ואולם, הכללת הסוף (הזמני?) של 'הסקולריזם היהודי' במסגרת תיאור 'התחדשותה' של יהדות אמריקה מעידה על עמדתו של המחבר לגבי דרכם ההיסטורית של יהודי ארצות הברית. ראוי לזכור מה היו הביטויים של אותה 'יצירה חילונית' של היהודים בארצות הברית. כמה מן ההישגים הארגוניים, התרבותיים והרעיוניים המקוריים ביותר של יהודי אמריקה נכללים תחת כותרות כמו הפריחה המפוארת של תרבות היידיש, תנועת העבודה היהודית האמריקנית, הקונגרסים היהודיים למיניהם, ה'לנדסמנשפטן' על מאות אלפי חבריה, המסדרים היהודיים, התנועה הציונית האמריקנית על ביטוייה הייחודיים. כל אלה, ועוד אחרים כיוצא בהם, הפרו את האידאולוגיה החילונית שצמחה בקרב יהודי אמריקה מסוף המאה הי"ט ועד שנות החמישים של המאה הכ'. הציונות האמריקנית אף השתלבה – לעתים לחיוב, לעתים לשלילה – בחיים הדתיים של יהודי אמריקה והשפיעה על עמדותיהם של הזרמים הדתיים השונים. סרנה אכן כולל את התופעות החילוניות הללו במסגרת ההגדרה של יהדות אמריקה (עמ' XVII), ואף רואה בהן ביטויים של 'יידישקייט', אך מובן שבמסגרת ספרו הוא לא יכול היה להקדיש להן את המקום הראוי.

סרנה מתאר בספרו שתי מגמות שבאו לידי ביטוי ברור בתנועה הרפורמית ובתנועה הקונסרבטיבית. הראשונה, ששלטה בשנות החמישים והשישים, מתאפיינת בנטייה 'החוצה', דהיינו בהשתתפות בפעולות הקשורות לחיים הציבוריים של החברה האמריקנית; הבולטת שבהן הייתה המאבק להשגת זכויות פוליטיות ואזרחיות מלאות לשחורים. נושא אופייני אחר לאותה העת היה המאבק למען זכויותיהם של היהודים בברית המועצות, כולל זכות העלייה וההגירה. מגמה זו השתנתה למן סוף שנות השישים. המגמה השנייה צמחה משהחלו התנועות הדתיות של יהודי אמריקה לנטות 'פנימה', והתמקדו יותר בפעילות הדתית, בשאלות של החיים היהודיים ובבעיות הדמוגרפיות שהחלו להכביד על הציבור. במסגרת ראייה פנימית זו חלו משנות השבעים ואילך שתי מגמות סותרות ביהדות אמריקה:

התחדשות דתית מצד אחד, ומגמות של התבוללות מצד אחר. ברם, מגמות אלה לא פעלו באותה עצמה בכל אחד מן הזרמים הללו. סרנה מציין שבמחנה האורתודוקסי (אשר נחלק לתת-זרמים שונים ולעתים מנוגדים) הייתה רמת נישואי התערובת נמוכה מאוד ורמת הילודה גבוהה למדי.

התפתחות אחרונה זו קשורה לתופעה נוספת שמציין סרנה: במחנה האורתודוקסי הקיצוני התערער אחד מערכי היסוד של יהודי אמריקה לדורותיהם – רצון ההשתלבות, ברמה זו או אחרת, בחיים האמריקניים הכלליים, על ביטוייהם השונים. ביטויים של גישה מעין זו הופיעו כבר בשנות השלושים (עמ' 230–231), אך בחלקה האחרון של המאה הכ' הם הפכו לעמדה מקובלת בחלקים נכבדים של המחנה האורתודוקסי הקיצוני. מתנגדי ההשתלבות דחו את 'האמריקניזציה' של הציבור היהודי. הדוגלים בעמדה זו מנמקים אותה כלקח העולה מן ההתבוללות הפוקדת את החברה היהודית וכשאיפה להיות חיים יהודיים מלאים ונפרדים. לא מן הנמנע שיש כאן גם השפעות של חוגים חרדיים ישראלים, כי קיים קשר מגוון והדוק בין היהדות החרדית באמריקה לזו שבישראל.

שאלת הישרדותה של יהדות אמריקה היא, כאמור, מן השאלות המרכזיות המנחות את ספרו של סרנה. עד כמה שראייה מלומדת מסוגלת להציע תשובות לשאלה שהשלכותיה עתידיות, תורם סרנה גם בכך תרומה משכנעת: החשש לעתידה של יהדות אמריקה, הוא מסביר, מלווה את הציבור היהודי האמריקני מאז ראשיתו. סרנה מסיק מכך שיהדות אמריקה תמשיך להתקיים, ובמקביל ימשיכו דובריה לחשוש לעתידה. יחד עם זאת, לפי המגמות הדמוגרפיות המאפיינות עתה את יהודי ארצות הברית, ייתכן שבעוד עשרים שנה יהיה הציבור היהודי האמריקני בעל אופי שונה מאוד מהיום: קטן יותר בהיקפו ושמרן יותר בעמדותיו הדתיות.

לקח אחד משכנע עולה מספרו של סרנה: עד היום הזה שום תחזית, שום אמונה דתית, שום רעיון אידאולוגי ושום תכנית פעולה ביהדות אמריקה לא עלו בקנה אחד עם המציאות היהודית האמריקנית המשתנה ולא ידעו לנחש מה ילד יום.

ספרו של יונתן סרנה תורם תרומה נכבדה מאוד להבנת עברה של יהדות ארצות הברית, ועוד שנים רבות הוא ישמש את קהל החוקרים ואת הציבור הרחב המתעניין בנושא זה.

אביתר פריזל